

KRÖFULÝSING
FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSRÁÐHERRA
F.H. ÍSLENSKA RÍKISINS
UM ÞJÓÐLENDUMÖRK Á SVÆÐI 12;
EYJUR OG SKER

HLUTI H
SUÐVESTURLAND

EFNISYFIRLIT

1.	ALMENN ATRIÐI	3
2.	UM FRAMSETNINGU KRÖFULÝSINGAR OG KRÖFUGERÐAR	4
3.	ALMENNT UM H HLUTA KRÖFUSVÆÐIS, SUÐVESTURLAND	6
3.1.	Afmörkun kröfusvæðis	6
3.2.	Sveitarfélög á kröfusvæðinu	6
4.	KRÖFUSVÆÐI H, SUÐVESTURLAND	7
4.1.	Kjósarsýsla.....	7
4.2.	Gullbringusýsla	10
5.	KRÖFUSVÆÐI OG KRÖFUGERÐ	16
5.1.	Almennt.....	16
5.2.	Nafngreind svæði innan kröfu íslenska ríkisins	17
5.3.	Ónafngreind svæði innan kröfu íslenska ríkisins	18
5.4.	Utan þjóðlendukröfu íslenska ríkisins	18
6.	ÁSKILNAÐUR OG FYRIRVARI	19

KRÖFULÝSING
FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSRÁÐHERRA
F.H. ÍSLENSKA RÍKISINS
UM ÞJÓÐLENDUMÖRK Á SVÆÐI 12,
EYJUR OG SKER

HLUTI H,
SUÐVESTURLAND

1. ALMENN ATRIÐI

Með bréfi óbyggðanefndar, dags. 19. apríl 2023, var fjármála- og efnahagsráðherra, f.h. íslenska ríkisins, tilkynnt að nefndin hefði ákveðið að taka til meðferðar svæði 12, Eyjur og sker. Var íslenska ríkinu veittur frestur til að lýsa kröfum um þjóðlendur á svæðinu til 31. ágúst 2023. Var fresturinn framlengdur að beiðni íslenska ríkisins, til 1. desember 2023, 1. febrúar og loks til 2. febrúar 2024.

Málsaðili: Aðild að þessu máli á fjármála- og efnahagsráðuneytið, kt. 550169-2829, Arnarhvoli, 150 Reykjavík, f.h. íslenska ríkisins, sbr. 2. og 11. gr. laga nr. 58/1998. Samkvæmt 2. gr. laganna er íslenska ríkið eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda í þjóðlendum, sem ekki eru háð einkaeignarrétti. Í 11. gr. laganna er lögð sú skylda á fjármálaráðherra að hann fari með fyrirsvaer fyrir hönd íslenska ríkisins og stofnana á vegum þess, vegna krafna um eignarréttindi innan þjóðlendna og við úrlausn um hvort land teljist til eignarlands eða þjóðlendna. Fyrirsvaer þetta er einnig talið ná til eignarlanda ríkisins á þjóðlendumörkum.

Fyrirsvaer: Lögmenn íslenska ríkisins í máli þessu eru Edda Björk Andradóttir, kt. 280676-5199, edda@juris.is, og Andri Andrason, kt. 120284-2749, andriandra@juris.is, Juris slf., Borgartúni 26, Reykjavík, sími 580-4400.

Afmörkun kröfusvæðis: Svæði 12, Eyjur og sker, afmarkast með eftirfarandi hætti, sbr. bréf óbyggðanefndar dags. 19. apríl 2023:

Málsmeðferðin tekur til eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru innan eftirfarandi afmörkunar: Í fyrsta lagi á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjöruborði meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar umhverfis meginlandið, Grimsey og Hvalbak skv. 1. mgr. 1. gr. laga um landbelgi, aðlægt beltí, efnahagslögsögu og landgrunn, nr. 41/1979. Í öðru lagi innan landhelgismarka umhverfis Kolbeinsey samkvæmt sömu málsgrein.

2. UM FRAMSETNINGU KRÖFULÝSINGAR OG KRÖFUGERÐAR

Kröfulýsingu fjármála- og efnahagsráðherra, f.h. íslenska ríkisins, á svæði 12 hefur verið skipt í eftirfarandi átta hluta:

HLUTI A, SUÐURLAND

HLUTI B, AUSTURLAND

HLUTI C, NORÐURLAND EYSTRÁ

HLUTI D, NORÐURLAND VESTRA

HLUTI E, VESTFIRÐIR UTAN BREIÐAFJARÐAR

HLUTI F, BREIÐAFJÖRÐUR

HLUTI G, VESTURLAND UTAN BREIÐAFJARÐAR

HLUTI H, SUÐVESTURLAND

Framsetningu kröfulýsingar og kröfugerðar íslenska ríkisins á svæði 12, Eyjur og sker, er ekki háttað með sama hætti og verið hefur í fyrri málum óbyggðanefndar.

Svæði 12, eins og það er afmarkað af óbyggðanefnd, hefur verið skipt niður í framangreinda átta hluta eftir landshlutum og er sérstök kröfulýsing fyrir hvern og einn þeirra. Þótt sýslur séu ekki lengur gildar stjórnarsýslueiningar á Íslandi er landshlutunum átta skipt upp eftir sýslum. Í hverri og einni kröfulýsingu er þannig fjallað um þann hluta hafsvæðis sem liggur að nánar tilteknum sýslum. Ástæða þessarar skiptingar er umfang svæðis 12, eins og það er afmarkað af óbyggðanefnd, en svæði 12 tekur til alls hafsvæðis umhverfis meginland Íslands, Grímsey og Kolbeinsey, frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins til ytri marka landhelginnar.

Svæði 12 er einnig skipt með þessum hætti vegna umfangs yfirfarinna heimilda. Yfirferð heimilda vegna svæðis 12 var eðli málsins samkvæmt sérstaklega umfangsmikil enda taldist nauðsynlegt að fara yfir heimildir er tóku til alls svæðisins, sem og meginlandsins. Jarðabækur Árna Magnússonar og Páls Vídalín voru þannig allar yfirfarnar, sem og allar landamerkjabækur, sýslu- og sóknarlýsingar, og jarða- og fasteignamat fyrir allt landið. Tæplega sextíu Árbækur Ferðafélags Íslands, sem og tugir sérstakra heimilda um eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar ofan sjávar, voru jafnframt yfirfarnar. Heimildaskráning vegna svæðis 12 er vel yfir þúsund blaðsíður. Framangreind skipting svæðis 12 einfaldar framsetningu allra þessara heimilda.

Framsetning kröfulýsingar og kröfugerðar íslenska ríkisins á svæði 12 er jafnframt frábrugðin því sem verið hefur í fyrri málum að því leyti að kröfugerð ríkisins tekur bæði til fjölda nafngreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga og til ótilgreinds fjölda ónafngreindra og ótilgreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga.

Þessi framsetning skýrist af því að málsmeðferð á svæði 12 tekur til eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru. Fjölmörg hugtök eru notuð um slíkar landfræðilegar einingar, s.s. hólmar, flögur, boðar, drangar, rif, klettar, annes. Þrátt fyrir skýringar í orðabók getur reynst erfitt að heimfæra þessi hugtök á hinar mismunandi landfræðilegu einingar ofansjávar á stórstraumsfjöru. Fjöldi eyja, skerja og

annarra landfræðilegra eininga umhverfis Ísland liggur ekki fyrir. Það eru því ekki bara eyjarnar á Breiðafirði sem eru ótaldar. Við undirbúning kröfugerðar þessarar varð hins vegar ljóst að einungis *nafngreindar* landfræðilegar einingar ofansjávar eru taldar í þúsundum.

Telja má að hægt sé að flokka eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar ofansjávar í þrjá flokka. Fyrst eru það eyjur sem eru eða hafa verið í byggð. Þá nafn- og ónafngreindar eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem hafa tengsl við tiltekna jarðir. Loks eru það eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem hafa óljós eða engin tengsl við jarðir á meginlandinu. Í einhverjum tilvikum er um að ræða eyjaklasa, en stærstu eyjaklasana við Ísland er að finna á Breiðafirði en Vestmannaeyjar eru einnig eyjaklasi. Þegar um slíka eyjaklasa er að ræða er oftast talað um tiltekna eyju sem heimaey eða heimaland, en aðrar landfræðilegar einingar sem úteyjar o.þ.h.

Með hliðsjón af þessum fjölda eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga ofansjávar við Ísland, og sérstöðu svæðisins gagnvart öðrum kröfusvæðum sem óbyggðanefnd hefur þegar fjallað um, er ljóst að ekki var unnt að beita hefðbundnum aðferðum við framsetningu kröfulýsingar.

Framsetning kröfulýsingar og kröfugerðar íslenska ríkisins á svæði 12 er því með þeim hætti, sem fyrr segir, að lýst er þjóðlendukröfu í allar eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar, bæði nafngreindar og ónafngreindar, sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjörobordri meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar á þeim hluta svæðis 12 sem fellur innan hvers hluta kröfulýsingar, en að undanskildum þeim tilgreindu eyjum, skerjum og öðrum landfræðilegu einingum sem tekið er fram að ekki sé gerð krafa til. Má hér segja að beitt sé *útilokunaraðferð*, þar sem svæði sem talin eru undirorpin beinum eignarrétti á grundvelli fyrirleggjandi heimilda eru útilokuð, en lýst er þjóðlendukröfu í öll önnur svæði.

Til nánari skýringar hér að lútandi vísast til kafla 5 í kröfulýsingu þessari. Þar er í kafla 5.1 fjallað almennt um málsástæður og röksemdir ríkisins til stuðnings þjóðlendukröfum. Í kafla 5.2 er síðan fjallað um þær nafngreindu eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem þjóðlendukrafa tekur til. Í kafla 5.3 er síðan áréttað að ónafngreindar eyjar, sker og landfræðilegar einingar falli jafnframt innan þjóðlendukröfu. Þá er í kafla 5.4 getið um þær eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem þjóðlendukrafa tekur ekki til.

Til viðbótar framangreindu má geta þess að framsetning kröfulýsingar og kröfugerðar íslenska ríkisins á svæði 12 er jafnframt frábrugðin því sem verið hefur að því leyti að þau svæði (eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar) sem þjóðlendukrafa tekur til eru ekki afmörkuð af kröfupunktum og -línunum. Ástæða þessa er framangreindur fjöldi þeirra svæða sem þjóðlendukrafa tekur til og sú staðreynd að nokkur hluti þeirra svæða sem þjóðlendukrafa tekur til er ónafngreindur og óstaðsettur. Þá er það í langflestum tilvikum svo að þjóðlendukrafa tekur til alls þess svæðis sem um ræðir hverju sinni, þ.e. allrar viðkomandi eyju, alls skersins o.s.frv. Af þessum sökum er aðeins notast við kröfupunkta- og línur til afmörkunar þegar svo háttar til að gerð er þjóðlendukrafa til afmarkaðs hluta eyju.

3. ALMENNT UM H HLUTA KRÖFUSVÆÐIS, SUÐVESTURLAND

3.1. Afmörkun kröfusvæðis

Hluti H liggur að eftirfarandi sýslum:

Kjósarsýsla

Gullbringusýsla

3.2. Sveitarfélög á kröfusvæðinu

Á kröfusvæðinu eru eftirfarandi sveitarfélög:

Kjósarhreppur var áður Kjósarsýsla. Enginn þéttbýliskjarni er í sveitarfélaginu. Íbúar sveitarfélagsins voru 285 árið 2023.

Reykjavíkurborg var kaupstaður fram til 1962 þegar hún breyttist opinberlega í borg. Þéttbýliskjarnar eru þrjár; Reykjavík, Kjalarnes og Grundarhverfi. Íbúar sveitarfélagsins voru 139.875 árið 2023.

Mosfellsbær varð til 9. ágúst 1987 þegar Mosfellshreppur varð að bæjarfélagi. Einn þéttbýliskjarni er í sveitarfélaginu. Íbúar sveitarfélagsins voru 13.430 árið 2023.

Seltjarnarnesbær var áður Seltjarnarneshreppur hinn forni. Sveitarfélagið er einn þéttbýliskjarni. Íbúar sveitarfélagsins voru 4.674 árið 2023.

Kópavogsbær fékk kaupstaðarréttindi árið 1955 og Kópavogur er eini þéttbýliskjarninn. Íbúar sveitarfélagsins voru 39.810 árið 2023.

Garðabær var áður Garðahreppur sem varð til árið 1878. Garðabær fékk kaupstaðarréttindi 1. janúar 1976. Sveitarfélagið Álftanes sameinaðist sveitarfélaginu 20. október 2012. Í sveitarfélaginu eru tveir þéttbýliskjarnar; Garðabær og Álftanes. Íbúar sveitarfélagsins voru 18.891 árið 2023.

Hafnarfjarðarkaupstaður heyrði undir Álftaneshrepp en varð hluti Garðahrepps 1878. 1. júní 1908 fékk Hafnarfjörður kaupstaðarréttindi. Eini þéttbýliskjarninn er Hafnarfjörður. Íbúar sveitarfélagsins voru 30.568 árið 2023.

Grindavíkurbær. Eini þéttbýliskjarninn er Grindavík. Íbúar sveitarfélagsins voru 3.669 árið 2023.

Sveitarfélagið Vogar var áður Vatnsleysustrandarhreppur. Eini þéttbýliskjarninn er Vogar. Íbúar sveitarfélagsins voru 1.396 árið 2023.

Reykjanesbær varð til við sameiningu Keflavíkur, Njarðvíkur og Hafna 11. júní 1994. Þéttbýliskjarnar sveitarfélagsins eru þrjár; Keflavík, Njarðvík og Hafnir. Íbúar sveitarfélagsins voru 22.059 árið 2023.

Suðurnesjabær varð til 10. júní 2018 þegar Sandgerðisbær og Sveitarfélagið Garður sameinuðust í eitt sveitarfélag. Þéttbýliskjarnar sveitarfélagsins eru tveir; Sandgerði og Garður. Íbúar sveitarfélagsins voru 3.925 árið 2023.

4. KRÖFUSVÆÐI H, SUÐVESTURLAND

4.1. Kjósarsýsla

4.1.1. Eyjur í byggð

4.1.1.1. Viðey

Í Jarðabók segir m.a. um Viðey:

Klaustur, hospital og kirkjustaður. Eigandi kóngl. Majestat. Bú frá Bessastöðum. Enginn ábúandi.¹

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a. um Viðey:

Viðey, er mikil og merkileg eyja, vestarlega á Kollafirði, hér um bil 1/6 viku undan landi; hún er öll grasi vaxin, víðast hvar þýfð, en einkar grasgefin. Helstu kostir hennar eru: Æðarvarp mikið og afbragðsmikill heyskapur og einhvörr enn besti heykostur.²

Viðey, 120 hndr.; hún liggur í útnorður frá Gufunesi og í norður fram undan Elliðaárvogi; hennar er að nokkru áður getið. Eyja þessi liggur í Seltjarnarneshrepp. Þar er kirkja með steinveggjum og tréþaki, og er þar messað 1/10 hvörn helgan dag.³

Í Árbók Ferðafélagsins 1936 segir m.a.:

Allar eru eyjarnar í Kollafirði grasivafðar, frjósamar og gagnsamar. Varp er í þeim öllum nema Effersey, og var þó meira fyrrum, meðan umferð var minni um sundin. [...] Engey, Viðey og Þerney hafa verið byggðar frá fornu fari. Þerney mun þó öðru hvoru síðustu áratuginna hafa verið nytuð úr landi⁴

Frá Engey var fyrrum mikið útræði og bjuggu þar þá ýmsir nafnkunnir sjósóknarar og aflamenn. Viðey er langstærst allra eyjanna og á sér líka mesta sögu þeirra. Eyjarinnar finnst þó ekki getið fyrr en í jartegnabók Þorláks biskups. Þar segir frá því, að biskup kom af músagangi miklum í eyjunni, sem spilltu „kornum ok ökrum svá at varla mátti við búa“. Sést af þessu, að þá hefir verið mikil kornyrkja í eyjunni. Árið 1226 keypti Þorvaldur Gissurarson í Hruna Viðey og setti þar á stofn klaustur af Ágústínusarreglu. Var Viðeyjarklaustur síðan eitt af stærstu og merkustu klaustrum landsins allt til síðaskipta. Diðrik frá Mynden fór ránsferð til klaustursins á hvítasunnudag 1539 og rak munkana þaðan í burtu. Eftir síðaskiptin var Viðey um langt skeið einskonar útibúi frá Bessastöðum, en

¹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Kjósarsýsla (III. bindi), bls. 303.

² Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 144.

³ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 154.

⁴ Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

1751 var ákveðið að jörðin skyldi verða embættisbústaður landfógeta, sem þá var Skúli Magnússon. Árið eftir var byggt þar stórt steinhús, Viðeyjarstofa, sem enn stendur, og nokkru síðar var þar enn byggð lítil steinkirkja, sem einnig er við líði enn í dag. Seinna bjó Ólafur Stephensen stiftamtmaður í eyinni og afkomendur hans eftir hann. Viðey er mest á langveginn frá norðvestri til suðausturs. Eyjan er hólótt og mishæðótt, og er hún 32 m yfir sjó þar sem hún er hæst. Hamrar eru víða með sjónum. Vesturhluti eyjarinnar er nærri skilinn frá austurhlutanum og tengir þá aðeins mjótt eiði. Bærinn stendur um miðja eyna. Er sennilegast að klaustrið hafi verið þar sem bærinn er nú, þótt sumir telji, að það hafi verið nokkru norðar á eyinni. Aðallendingin mun hafa verið beint niður af bænum, þar sem heitir Bæjarvör. Við sjávangötuna er hóll, sem Þvotthóll heitir. Segir sagan, að þar hafi kistur þeirra manna, er kosið höfðu sér leg að klaustrinu, verið þvegnar áður en þær voru bornar til kirkju. Heljarskinn heitir klettabrekka í túninu fyrir austan bæinn. Þar er klettaskora og sæti í, og er það kallað Ábótasæti. Gönguskarð heitir þar sem gengið er upp á kinnina. Þar voru dysjaðir fjórir Danir, sem vegnir voru þar eftir víg Diðriks af Mynden. Sundklöpp heitir þar sem eyjan gengur næst landi gagnart Vatnagörðum. Þaðan voru hestar sundlagðir yfir Viðeyjarsund, en frá Sundbakka austast á eyjunni yfir að Gufunesi. Kvennagönguhólar heita hólar suður af túninu og ganga sagnir af því, að þar hafi huldufólk búið. Þórsnes heitir suðvesturhornið á eyjunni. Mörg örnefni fleiri eru í Viðey, sem hér eru ekki talin, en í þeim, sem hér voru nefnd, geymast minjar frá ýmsum tímum, bæði úr heiðni og kristni. Suðaustast á Viðey var snemma á þessari öld reist útgerðarstöð og byggðist þar dálítið þorp umhverfis hana. Var þar allmikill atvinnurekstur um eitt skeið, en hefir færzt mjög saman hin síðari árin.⁵

4.1.1.2. Þerney

Í Jarðabók segir m.a. um Þerney:⁶

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a. um Þerney:

Þerney liggur í vík einni innarlega á Kollafirði, milli Gunnuness og Álfsnesshöfða, á að getska 1/10 viku frá landi.⁷

Þerney, 15 hndr., í vestur frá Álfsnesi, er snotur eyja, en ekki stór. Hún er öll grasi vaxin, og að vestanverðu er hún láglend og grasgefin, er að austan háland, sendin og snöggland; í henni er æðarvarp og töðufall gott. Niðurkot, 5 hndr., nefndist líka áður Sundakot, sunnanvert við Þerneyjarsund, og er enn hjáleiga frá Þerney, og Víðirnes, 10 hndr., í suður

⁵ Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

⁶ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Kjósarsýsla (III. bindi), bls. 329.

⁷ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 144.

frá Glöru, norðanvert við Leiguvoga, lá áður undir Þerney og var sameiginlega kóngseign, en er nú sérstök eign.⁸

Í Árbók Ferðafélagsins 1936 segir m.a.:

Allar eru eyjarnar í Kollafirði grasivafðar, frjósamar og gagnsamar. Varp er í þeim öllum nema Effersey, og var þó meira fyrrum, meðan umferð var minni um sundin. [...] Engey, Viðey og Þerney hafa verið byggðar frá fornu fari. Þerney mun þó öðru hvoru síðustu áratuginna hafa verið nytuð úr landi.⁹

Þerney mun þó öðru hvoru síðustu áratuginna hafa verið nytuð úr landi. Kirkjur voru áður bæði í Engey og Þerney, sem nú eru aflagðar fyrir löngu.¹⁰

4.1.2. Heimildir um eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar ofan sjávar sem heyra undir jörð

4.1.2.1. Andríðaey

Í Jarðabók segir m.a. um jörðina Hof:

Ey á jörðin hálfá móts við Brautarholt, sem Andríðaey heitir, þar á jörðin slægjur og eggvers von nokkra, sem nú um stundir mjög er gagnlítill, en hefur áður betra verið. Til dúntekju á eyjunni er ekki að telja. [...] Engjar eru öngvar nema á eyjunni.¹¹

Í Jarðabók segir m.a. um jörðina Brautarholt:

Kirkjustaður. [...] Andríðaey hálfá á jörðin móts við Hof og hefur hjer heyskap. Sölvafjara er á eyjunni góð. Ítem fjörugrös lítill, og hjer meina menn að selveiðin mætti vera sem áður er getið. Eggver hefur hjer áður nokkuð verið á eyjunni, nú valla teljandi. Til dúntekju er ekki á eyjunni að telja. Engjar öngvar á jörðin aðrar en eyjuna. Landþröng í mesta máta.¹²

Í landamerkjabréfi fyrir Brautarholt ásamt jörðunum Bakkaholti, Brekku, Arnarholti, Mýrarholti og Prestshúsum segir m.a.:

Ennfremur fylgir Brautarholti Bleikdalur allur sunnan Bleikdalsár, suður austur á fjallsbrún eins og vötnum hallar, ennfremur Andriðsey á Hvalfyrði.¹³

4.1.2.2. Kjósar- og Marjusker

⁸ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 152.

⁹ Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

¹⁰ Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

¹¹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Kjósarsýsla (III. bindi), bls. 355.

¹² Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Kjósarsýsla (III. bindi), bls. 361.

¹³ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 94.

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a.:

Að vestanverðu við Laxavog í firðinum er Kjósar- eður Marjusker; það á kirk<j>an á Reynivöllum. Selaveiði hefur þar verið stunduð í fornöld, en minna á seinni tímum. Hrognkelsveiði mætti þar og vera.¹⁴

Í landamerkjabréfi fyrir Reynivelli segir m.a.:

[...] Reynivallakirkja á samkvæmt Gisla máldaga og öðrum skjölum. Laxveiði í Laxá í Kjós frá sjó upp að og í Laxfossi að þriðjungi, Kjósarsker, Kastarskurð, í Vindás landareign í Þorláksstaðalandi, þriðji í Valdastaðalandi. [...]¹⁵

Í Árbók Ferðafélagsins 1985 segir m.a. um Reynivelli í Kjós:

Reynivellir (Í Kjós): Laxvogur Utan til í Laxvogi, rétt sunnan við miðju, er Maríusker, sem tilheyrir hefur Reynivöllum frá alda öðli. Norðan til í voginum innanverðum er Hálsbólmi neðan við Hálsbæina. Utan og norðan við þá er svo Búðasandur, sem nú verður vikið að.¹⁶

4.1.3. Eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem heyra ekki undir jarðir

4.1.3.1. Lundey

Í Jarðabók segir m.a. um Lundey:

Lundey er umflotið land, öngri sjerdeiliss jörðu tilheyrandi, liggur á Kollafirði fyrir sunnan Kjalarnes, og er engin byggð. [...] Frá eyjunni er skemst til lands upp að Þerney [...].¹⁷

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a.:

Lundey, lítil eyja í vestur útnorður frá Þerney; hún er óbyggð, en öll grasi vaxin. Þar er lundatekja mikil, en þykir ekki vera byggileg vegna vatnsleysis. Hún er árlega höfð til slæгна og er leigð við 50-70 rdl. árlegu eftirlitsgjaldi, því hún er kölluð konungseign. Hún mun gefa af sér 3-4 kúafóður af heyi á ári hvörju.¹⁸

4.2. Gullbringusýsla

4.2.1. Eyjur í byggð

4.2.1.1. Engey

¹⁴ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 171.

¹⁵ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 115.

¹⁶ Ferðafélag Íslands, Páll Línal, Tómas Einarsson, Jón Jónsson, E.J. Stardal, Ingvar Birgir Friðleifsson, Gunnar Kristjánsson og Agnar Ingólfsson. Árbók 1985: Þættir um nágrenni Reykjavíkur, bls. 188

¹⁷ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Kjósarsýsla (III. bindi), bls. 382.

¹⁸ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 144

Í Jarðabók segir m.a. um Engey:

Eigandi Elen Hákonardóttir. Ábúandi Jón Þórðarson.¹⁹

Með landskiptagjörð fyrir Engey dags. 19. júlí 1919 var eyinni skipt í 2/3 – 1/3 hluta, þ.m.t. hagbeit, æðarvarpslandi, slægjulandi, reka, þangfjörum o.fl. svo að hvor geti hagnýtt sinn eignarhluta, sem sjálfstæð eign væri. Vegir voru óskiptir til sameiginlegra afnota en viðhaldi skipt í hlutfalli við jarðarmagn. Lendingar voru jafnframt til sameiginlegra nota og viðhalds fyrir báða.²⁰

Í Árbók Ferðafélagsins 1936 segir m.a.:

Allar eru eyjarnar í Kollafirði grasivafðar, frjósamar og gagnsamar. Varp er í þeim öllum nema Effersey, og var þó meira fyrrum, meðan umferð var minni um sundin. [...] Engey, Viðey og Þerney hafa verið byggðar frá fornu fari. Þerney mun þó öðru hvoru síðustu áratuginna hafa verið nytkuð úr landi.²¹

Þerney mun þó öðru hvoru síðustu áratuginna hafa verið nytkuð úr landi. Kirkjur voru áður bæði í Engey og Þerney, sem nú eru aflagðar fyrir löngu.²²

4.2.2. Eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar ofan sjávar sem heyra undir jarðir

4.2.2.1. Geirfuglasker

Í Jarðabók segir m.a. um jörðina Hvalsnes:

Fuglveiði og eggver ekkert nema ef sótt væri til Geirfuglaskers, sem presturinn þykist heyrt hafa kirkjunni eignað að nokkrum parti, en þangað er háskaför so mikil, að það hefur um langar stundir ekki farið verið, en meinast þó alfært, ef ekki baggaði áræðiss og atorkuleysi.²³

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a.:

Kirkjan í Höfnum er annexía frá Útskálum nú, en áður lá hún til Hvalsnessprestakalls; hún er í Kirkjuvogi, er tímurhús, sem tilheyra 6 málnytukúgildi; gelst eftir þau hálf leiga, en hálf fellur niður fyrir ábyrgð og viðhald; hún á 1/3 part í heimlandi, reka frá Ósnum til Klaufar, 5 álna tré

¹⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Gullbringusýsla (III. bindi), bls. 257.

²⁰ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 94.

²¹ Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

²² Ferðafélag Íslands, höfund vantar. 1936. Árbók 1936: Nágrenni Reykjavíkur, bls. 82-85.

²³ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Gullbringusýsla (III. bindi), bls. 43.

og þaðan af stærri annað hvört ár, samt hálf Geirfuglasker; er byggð fyrir fáum árum.²⁴

Á Kirkjubóli var áður hálfkirkja eða bænahús, sem síðar var af tekið. Eftir máldögunum átti Péturskirkja að Kirkjubóli xl hndr. í heimalandi, fjórðung í Geirfuglaskeri og viðreka allan á Skarðaurð.²⁵

Kirkjan á eftir máldögunum ½ í heimalandi, reka frá Ósum til Klaufar, samt hálf Geirfuglasker. [...] Í Kirkjuvogi er útræði mikið og sjósókn eins og víðar í Höfnunum. Kirkjuvogssund er þrautgott, en langt og ógurlegt í brimum; snúningar á því eru lakari og lending. Hásteinar eru þar blindsker, spottakorn fyrir sunnan sundið; liggur til austurs í land, til þess við er snúið og haldið í suður.²⁶

Geirfuglasker er í vesturhafinu undan Eldey. Þangað fóru menn í fyrri daga til geirfugladráps, en nú eru öngvir uppi, sem geti gefið vissar sögur um arðsemi þess eða lögun, lending eða afstöðu. Fyrir nokkrum árum var gjörð þangað ferð á þiljuskipi, og varð til lítils. Sagt er, að menn hafi gjört þangað ferðir fyrir og eftir slátt á sumri og hafi vel lukkast, og í mæli, að mannhlutur þaðan hafi verið fullt svo mikill sem sumarkaup fullkomins manns úr Norðurlandi.²⁷

Eftir það ég sendi félaginu lýsingu yfir Útskálaprestakall, hefi ég fengið þessa nákvæmari upplýsingu um Geirfuglasker, sem hvað það áhrærir, mætti máske, ef sýndist við bæta: Síðan eldur brann seinast (árið 1830) fyrir Reykjanesi, hefir Geirfuglasker smám saman lækkað og er nú sígið í sjó, að ekkert sést á það um flóð, en um fjöru koma 3 sker upp sem að eru ávöl og umflotin, hvert hjá öðru, en þó ós á milli þeirra, en umhverfis er þá allt einn brimgarður. Í vestur frá skerinu (en ekki í suður) er Skerdrangi, og hér um bil ½ míla á milli. Frá Eldey að Geirfuglaskeri eru 2 mílur, en frá Reykjanesi og að (ysta) blindskeri því, sem eldurinn kom upp í, eru 7 mílur. Sést bóla ofan á þetta sker um fjöru, en 4ra fóta vatn um flóð. Mun skerið hafa verið hér um 60 f. á hvern veg, eftir sem það hefir verið mælt, sem sjór á brýtur, en mikið minna er, sem á sést, og ekki nema lítið eitt, er bólar á um fjöru. Þykir hættusöm leið á milli Geirfuglaskers og Eldeyja vegna strauma og grynninga, og fara kaupskip sjaldan eða aldrei, heldur annað hvort fyrir sunnan blindskerið eða innan Eldeyjar. Liggur rif frá

²⁴ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 61

²⁵ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 77

²⁶ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 86

²⁷ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 89

Eldeyjum í Geirfuglasker og misdýpi mikið þar í kring; framundan dranga er 7 f. djúp minnst.²⁸

4.2.3. Jarðir sem eiga réttindi í ónafngreindum landfræðilegum einingum

4.2.4. Aðrar landfræðilegar einingar sem getið er í heimildum

4.2.4.1. Sker milli Staðar og Húsatótta

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a.:

Á milli Staðar og Húsatótta [bæir], þó nær Stað, og rétt í austur þaðan er höfn sú eður skipalega, er forðum var sigld upp í Grindavík. Eru 2 festarhringir með boltunum, sá að austan og norðanverðu enn þá óbrjálaður í skerjum þeim, er Húsatóttum tilheyra, en hinn þriðji boltinn, úr hverjum hringurinn er farinn, er á Staðarlóð í skeri austur af Sjávarhúsum.²⁹

4.2.4.2. Eldeyjar

Í Sýslu- og sóknarlýsingum segir m.a.:

Eyjar er hér óviðkomandi, þar Eldeyjar tilheyra Kirkjuvogssókn eða Höfnunum.³⁰

Eldey er klettur stór í hafinu í vestur frá Reykjanesi um 3 vikur sjávar; það er mestpartinn hengiberg með fáum hillum; að austan má lenda við klöpp í ládeyðu, og er þvert niður með henni 9 faðma djúpt. Skerjahryggur með 2 ósum inn í liggur í hálfhring til útnorðurs og vesturs frá nefndri klöpp; tvö sker eru í boga þessum, hann kemur upp með hálföllnum sjó. Klöppin er um 3 eða 4 ljábrýnur að stærð eða 80 ferskeyttra faðma. Klettur þessi, það til lands veit, mun vera að ágeskun vel svo 100 faðma langur, um 40 að norðan, en á sjósíðuna (nefnl. vestan) 80 til 90 faðma og suðurhornið 15 til 20 faðma, hæðin eftir ágiskun 90 til 100 faðmar mest, móberg með blágrýti neðst, öllum mönnum ógengt. Slý er mikið á klöppinni og því hættulegt upp að komast, sem er um 2g[gj]a faðma hæð um fjöru, og er þá skást að lenda. Súgur er þar mikill og iðukast. Fugl er mikill á nefndri klöpp, og á einni hillu stórru upp undan, sem ekki verður upp á komist, egg, en súla mest upp á eygni. Maður, sem þangað hefur farið nokkur vor, segist hafa náð þar mest 10 í hlut af svartfugli, 2 og 3 af súlu, - 24 geirfuglum alls á skip langmest, en optast 5 til 8, en einustu 2 vorin hafi hann ekki sést – og 100 í hlut af eggjum. Lítið er þar af sel, en afarstyggur. Skammt frá Eldey er klettur í útsuður, kallaður Eyjadrang, sem hvergi

²⁸ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 92-93

²⁹ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 46

³⁰ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 51

verður uppá komist, enda er hann gæðalaus. Geirfuglasker er í vestur í hafinu undan Eldey. Þangað var ferðast í fyrri tíð til geirfugladráps, en engir eru nú uppi hér um, er menn geti fengið vissar sögur um arðsemi þess eða lögun, landing eða afstöðu. [...] Í suður frá skerinu er klettur, sem kallast Skerdrangi, en í vestur frá því eða til útnorðurs hefur brunnið í hafinu fyrir fáum árum. Í mæli er, að 12 vikur sjávar séu úr Höfnum í skerið, en 6 til Eldeyjar.³¹

Eldey er stór klettur í hafinu í vestur frá Reykjanesi, um 3 vikur sjávar; það er mestpart hengiberg með hillum. Að austan má lenda við klöpp í ládeyðu, og er þvert niður með henni 9 faðma djúp. Skerjaringur með 2 ósum inn í liggur í hálfhring til útnorðurs og vesturs frá nefndri klöpp. 2 sker eru í boga þessum; hann kemur upp með hálföllnum sjó; klöppin er að stærð 80 ferf. – Klettur þessi, það til lands veit, mun vera að ágiskun rúml. 100 f. langur, en 40 að norðan, en á sjóðsíðuna, það kalla ég á vesturhliðina, 80 a 90 f., og suðurhornið 15 a 20 f. Hæðin eftir ágiskun 100 f. móberg, með blágrýti meðfram, öllum mönnum ógengt. Slý er mikið á klöppinni, og því hættulegt upp að komast. Er 2ja faðma hæð upp á hana um fjöru, og er þá skást að lenda við eyna; súgur er þar mikill og iðukast. Fugl er mikill á nefndri klöpp, og á einnri hillu stórri uppundan, sem ekki verður upp á komist, egg, en uppi á eyjunni mest súla. Mest hafa fengist þar á seinni tímum 24 geirfuglar í einu, en í 2 skipti seinast ekki sést. Hafnamenn eru vanir að fara þangað á vorin eftir fugli og eggjum. Selur er þar stýggur. Skammt frá Eldey er klettur í útsuður, kallaður Eyjadrangi, sem hvörgi verður upp á komist, enda er hann gæðalaus.³²

4.2.4.3. Löngusker

Í Jarðabók segir m.a. um Haukshús:

Sölvafjara er jörðinni eignuð og brúkar hún þar sem heita Löngusker.³³

Í Jarðabók segir m.a. um Hrólfskála:

Sölvafjara í Lönguskerjum.³⁴

Í landskiptabók Kjósarskýrslu segir um Nes við Seltjörn að Neseigninni séu talin fylgja útskerin Kerlingarsker vestur af Suðurnesi og Löngusker á Skerjafirði.³⁵

4.2.4.4. Kerlingarsker

Í landskiptabók Kjósarsýslu segir m.a. um Nes við Seltjörn

³¹ Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 65-67

³² Sögufélag, Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson. 2007. Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1855, bls. 89

³³ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Gullbringusýsla (III. bindi), bls. 205.

³⁴ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Gullbringusýsla (III. bindi), bls. 236.

³⁵ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 87.

Neseigninni eru talin fylgja útskerin Kerlingarsker vestur af Suðurnesi og Löngusker á Skerjafirði.³⁶

Útskerin Kerlingarsker og Löngusker og Bakkatjörn. – Sje framræsla auðveldari með því að fara gegn um annars land, skal það heimilt, með sem minstum skemdum á því landi, að hjá má komast.³⁷

4.2.4.5. Akurey

Í Jarðabók segir m.a. um Nes:

Fóðrast kann á grasnautn þeirri, er heimabóndinn sjálfur yrkir, af túnunum og eyjunni, sem Akurey heitir, viii kýr. [...] Engjar eru öngvar nema ey sú, er áður greinir og Akurey heitir.³⁸

Í landamerkjabók segir m.a. um eyjarnar Akurey og Gróttu:

Eyjarnar Akurey og Gróttu eru fyrir nokkru orðnar sjereignir, með öllu lausar við Neseignina.³⁹

4.2.4.6. Eyvindarstaðahólmi / Hrakhólmi

Í landamerkjabók segir um landamerki Eyvindarstaða á Álftanesi:

Landamerkji Eyvindarstaða á Álftanesi: [...] Við sjá fram á jörðin beitutekju. Þangskurð og Sölfafjöru í Eyvindarstaðahólma (Hrakhólma) og það sem þar rekur. – Lending eiga Eyvindarstaðir í Bakkakoti eftir fornum skjölum mótmælalaust.⁴⁰

4.2.4.7. Suðurhólmi

Í landamerkjabréfi fyrir jörðina Sviðholt segir m.a.: ók segir um landamerki Eyvindarstaða á Álftanesi:

Fjara og þangskurður 2/3 tveir þriðju móts við vestur partinn að vestan við ^{hans} (Orms) fjöru Enfremur ýtak í svonemdu Sauðagerði í Suðurhólma.⁴¹

4.2.4.8. Bessahólmi

Í landamerkjabréfi fyrir jörðina Bessastaði með Lambhúsum segir m.a.:

Þessi eru landamerki Bessastaða með Lambhúsum, eftir fornum skjölum og brúkun frá ómunatíð. Bessastaðir eiga að austan, norðan og sunnan alt að sjó (Skerjafirði og Lambhúsatjörn), en milli Lambhúsa og Eyvindarstaða eru landamerki að norðan og norðaustan bein lína úr

³⁶Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 87.

³⁷Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 89.

³⁸Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, Gullbringusýsla (III. bindi), bls. 239.

³⁹Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 87.

⁴⁰Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 24.

⁴¹Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 45.

Grásteini á Brekkugranda, fyrir utan Lambhúsaveitu og í miðjan Bessahólma, sem og heyrir undir Bessastaði. Að sunnanverðu eiga Bessastaðir (Lambhús) stefnu úr Lambhúsatjörn að Grásteini, á fyrrtjeðum Granda. Þríhyrnuna fyrir vestan veginn sem liggur út og suður á Grandanum, hefi jeg selt Ólafi Bjarnasyni á Gesthúsum.⁴²

4.2.4.8. Sviðholtshólmi

Í landamerkjabréfi fyrir jörðina Sviðholt III segir m.a.:

Landamerki jarðarinnar Sviðholts III. í Bessastaðahreppi. Fjörur. Jörðin á einn þriðja úr fjörum alls Sviðholtsins sem liggja á milli Sviðholts varar og Bjarnastaðamarka í fjöru, og liggur partur jarðarinnar næst vör hennar. Ennfremur á jörðin $\frac{1}{4}$ - er einn fjórði – úr fjörum í Sauðagerði og þangskurð og beitutekju í Sviðholtshólma að tiltölu við hinar jarðirnar úr Sviðholtinu.⁴³

4.2.4.9. Saurbæjarsker

Í landamerkjabréfi fyrir jörðina Saurbæ á Kjalarnesi segir m.a.:

Svokallað Saurbæjarsker fyrir framan Bakka á Saurbær til allra afnota.⁴⁴

4.2.4.10. Mánáreyjar

4.2.5. Eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar ofan sjávar sem getið er í heimildum

Engar heimildir hafa fundist um aðrar eyjur, sker eða aðrar landfræðilegar einingar ofan sjávar í Eyjafjarðarsýslu.

5. KRÖFUSVÆÐI OG KRÖFUGERÐ

5.1. Almennt

Af hálfu íslenska ríkisins er byggt á því að allar eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjöruborði meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar á þeim hluta svæðis 12 sem fellur innan hluta H, Suðvesturland, teljist þjóðlenda í skilningi 1. og 2. gr. laga nr. 58/1998. Tekur krafa ríkisins til allra nafngreindra og að öðru leyti tilgreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga sem taldar eru í kafla 5.2 og allra annarra ónafngreindra og ótilgreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga, sbr. kafli 5.3. Í kafla 5.4 eru taldar þær eyjar sem krafa ríkisins tekur *ekki* til.

Byggt er á því að þær eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem krafa ríkisins tekur til, sbr. kaflar 5.2 og 5.3, hafi verið utan landnáms, nema annað sé tekið sérstaklega fram. Í

⁴² Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 46.

⁴³ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 49.

⁴⁴ Gullbringu- og Kjósarsýsla, landamerkjabók 1885-1969, bls. 51.

Landnámu er einstakra kröfusvæða ýmist ekki getið eða getið án þess að unnt sé að ráða hvort þar hafi menn hafið búsetu eða einungis farið þar um. Af frásögnum Landnámu verður því ekki ráðið að landnám hafi náð til kröfusvæðanna. Verða því engar afdráttarlausar ályktanir dregnar af þeim lýsingum um stofnun beins eignarréttar yfir svæðunum í öndverðu. Verði talið að svæðin kunni að hafa verið numin í heild eða að hluta er á því byggt að það hafi verið til takmarkaðra nota, eða þá hitt, að beinn eignarréttur, sem þannig kann að hafa stofnast í öndverðu, hafi fallið niður og svæðin síðar verið tekin til takmarkaðra nota annarra.

Á því er einnig byggt að af fyrirbyggjandi heimildum, sbr. kafli 4 hér að framan, verði ekki ráðið að stofnast hafi til beins eignarréttar að kröfusvæðunum með öðrum hætti. Af fyrirbyggjandi heimildum verður ekki annað ráðið en að að því marki sem kröfusvæðin hafa verið nýtt þá hafa þau eingöngu verið nýtt með takmörkuðum hætti eða til nýtingar á tilteknum hlunnindum, í flestum tilvikum til beitar, fuglaveiði og eggjatöku. Þrátt fyrir að heimildir bendi til þess í einhverjum tilvikum að tilteknar jarðir eða tilteknir aðilar hafi kallað til réttinda á einstökum kröfusvæðum, þá benda þær heimildir ekki til þess að slíkt tilkall hafi eða geti grundvallast á beinum eignarrétti, auk þess sem óljóst er hvernig viðkomandi jarðir eða aðilar voru tilkomnar að þeim réttindum.

Þá er á því byggt að landfræðilegar aðstæður bendi sérstaklega til þess að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að kröfusvæðunum. Um er að ræða eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem hafa verið og eru ekki vel fallnar til búsetu, þrátt fyrir að eftir atvikum hafi verið unnt að hafa af þeim ýmsar nytjar. Að því marki sem heimildir benda til þess að búseta hafi verið á kröfusvæðunum virðist hafa verið um að ræða takmarkaðar og stopular tilraunir þar að lútandi.

Vísast hér að öðru leyti til 4. kafla kröfulýsingar þessarar, þar sem teknar hafa verið saman fyrirbyggjandi heimildir um hvert svæði.

Tekið skal fram að kröfulýsing þessi byggist á þeim heimildum sem liggja fyrir við gerð kröfulýsingarinnar og ber því ekki að líta svo á að um sé að ræða tæmandi umfjöllun eða rökstuðning fyrir kröfugerð íslenska ríkisins.

Að öðru leyti er vísað til almennra sjónarmiða sem gilda í þjóðlendumálum, dómafordæma Hæstaréttar Íslands og Landsréttar, eftir því sem við á, sem og til almennra niðurstaða óbyggðanefndar, með viðaukum, sem birtar eru á heimasíðu nefndarinnar.

5.2. Nafngreind svæði innan kröfu íslenska ríkisins

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að eftirfarandi nafngreindar og að öðru leyti tilgreindar eyjur, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjöruborði meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar á þeim hluta svæðis 12 sem fellur innan hluta H, Suðvesturland, teljist þjóðlenda í skilningi 1. og 2. gr. laga nr. 58/1998:

1. *Effersey*
2. *Berney*
3. *Andríðaeý*

4. *Kjósar- eða Maríusker*
5. *Hólmar við Kjalarnes*
6. *Lundey*
7. *Eldey/Eldeyjar*
8. *Geirfuglasker*
9. *Sker milli Staðar og Húsatóttu*
10. *Löngusker*
11. *Kerlingasker*
12. *Akurey*
13. *Hólmar norðan og vestan Álfþings*
14. *Suðurbólmi*
15. *Saurbajarsker*

5.3. Ónafngreind svæði innan kröfu íslenska ríkisins

Af hálfu íslenska ríkisins er áréttað að auk framangreindra nafn- og tilgreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga ofansjár tekur krafa ríkisins jafnframt til allra annarra ónafngreindra og ótilgreindra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga sem eru ofansjár á stórstraumsfjöru á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjöruborði meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar á þeim hluta svæðis 12 sem fellur innan hluta H, Suðvesturland. Fyrir liggur að um slík svæði er að ræða, en að um þau er ekki fjallað í heimildum og þau ekki merkt á kort, þannig að unnt sé að nafngreina eða tilgreina þau með öðrum skýrum hætti.

Tekið er fram að áskilinn er réttur til að bæta eyjum, skerjum og öðrum landfræðilegum einingum inn í kafla 5.2 kröfulýsingar þessarar um nafngreind og að öðru leyti tilgreind svæði, eftir því sem heimildaöflun og rannsóknarvinnu vindur fram undir rekstri málsins. Af hálfu ríkisins er litið svo á að í slíku muni ekki felast aukning á kröfum ríkisins, heldur að svæði séu færð úr kafla 5.3 um ónafngreind svæði í kafla 5.2 um nafngreind svæði.

5.4. Utan kröfu íslenska ríkisins

Þjóðlendukrafa íslenska ríkisins tekur ekki til eyjanna Engeyjar og Viðeyjar í Kollafirði. Er í því sambandi meðal annars litið til þess að um er að ræða eyjur sem voru í byggð í meira en 20 ár frá gildistöku laga nr. 46/1905 um hefð. Tekið er fram að hér er aðeins átt við meginland ofangreindra eyja. Þjóðlendukrafa ríkisins nær hins vegar til allra eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga ofansjár á stórstraumsfjöru umhverfis eyjurnar, þrátt fyrir að slíkar landfræðilegar einingar kunni í einhverjum heimildum að teljast tilheyra eyjunni eða vera hluti hennar. Sjá að öðru leyti kafla 5.2 og 5.3 kröfulýsingar þessarar.

6. ÁSKILNAÐUR OG FYRIRVARI

Áskilinn er réttur til að koma að frekari sjónarmiðum og röksemdum fyrir þjóðlendukröfum á síðari stigum málsmeðferðar fyrir Óbyggðanefnd, eftir atvikum með því að færa þjóðlendukröfur inn á kröfukort, svo og til að gera breytingar á kröfulínum þar sem það á við. Þá er áskilinn réttur til að leggja fram ný sönnunargögn, eftir því sem tilefni gefst til. Ennfremur er áskilinn réttur til að leiða fram vitni við aðalmeðferð. Sérstakur fyrirvari er gerður vegna einstakra landamerkjálýsinga sem talið er af hálfu íslenska ríkisins í kröfugerð, að séu í samræmi við þjóðlendukröfulínum, ef í ljós kemur að svo reynist ekki vera.

Reykjavík, 2. febrúar 2024,
f.h. fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins,

Edda Andradóttir

Edda Björk Andradóttir, lögmaður

Óbyggðanefnd
Borgartúni 29
105 Reykjavík